

Evolucionistická a difuzionistická antropologie

Evolucionismus

- 2. polovina 19. století, kořeny v racionalismu 18. století
- evolucionismus představuje nejrůznější varianty spojení biologické evoluční teorie s tradiční osvícenskou koncepcí vývoje jako procesu nepřetržitého a nekonečného pokroku lidských dějin
- pozitivismus
- předpoklady pro výzkum:
 - jednotné chápání lidské přirozenosti
 - koncepce stadiálního charakteru vývoje společnosti a kultury
 - aplikace komparativní a statistické metody na studium kult. jevů
 - preference výzkumů úlohy přežitků
 - hledání geneze sociokulturních jevů

- psychická jednota lidstva – člověk vždy a všude disponuje stejnými mentálními vlastnostmi, které jsou nezávislé na rase, prostředí a době
- komparace, studium přežitků
- vznik a role antropologických společností

Výzkum rodiny

Johann Jakob Bachofen (1815-1887)

- matriarchát, patriarchát

prvotní promiskuita – matriarchát, matrilinearita – patriarchát, patrilinearita

- rod nahrazen monogamní rodinou
- *Das Mutterrecht* (1861)

John Ferguson McLennan (1827-1881)

- exogamie, endogamie

exogamie a polyandrie – přechod od lovu k zemědělství – monogamie a patrilinearita

- *Primitive Marriage* (1865)

Výzkum právních a politických institucí

Henry James Sumner Maine (1822-1888)

- komparace hinduistického tradičního práva s římským
- původní právní instituce byly založeny na principu příbuzenství a dominantní roli muže ve společnosti
- později nastal přesun důrazu z principu příbuzenství k principu teritoria, posun od rodinných vztahů k občanství, od společenského vlastnictví k soukromému vlastnictví, od statusu ke smlouvě a od despotie ke svobodě

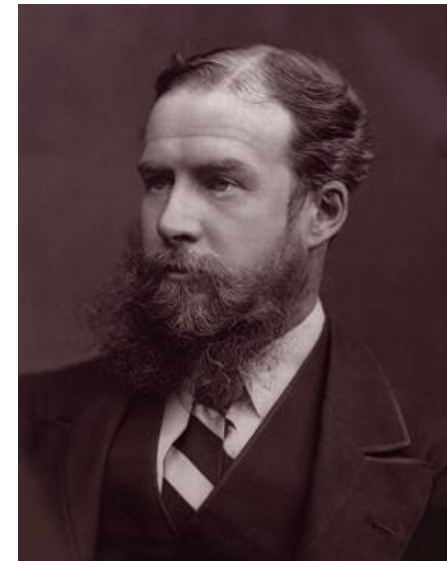
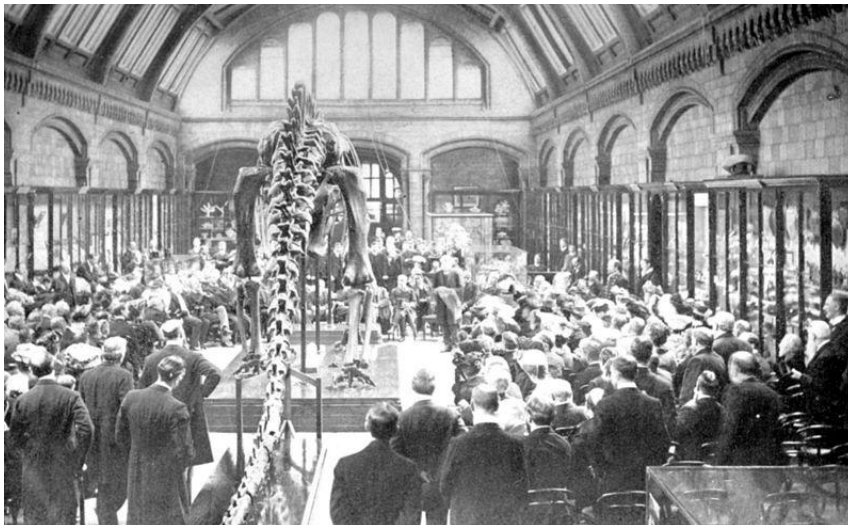
- antropologie práva
- *Ancient Law* (1861)

Výzkum náboženství a magie

John Lubbock (1834-1913)

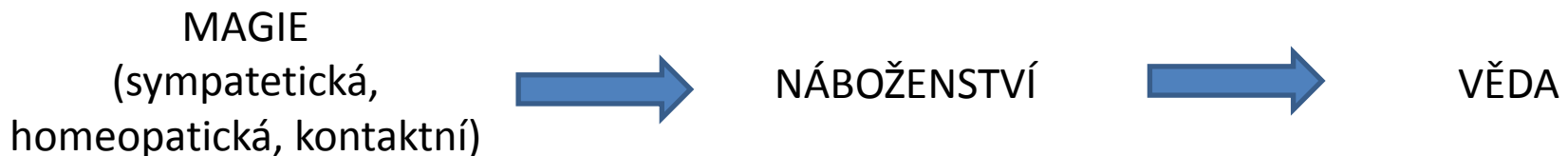
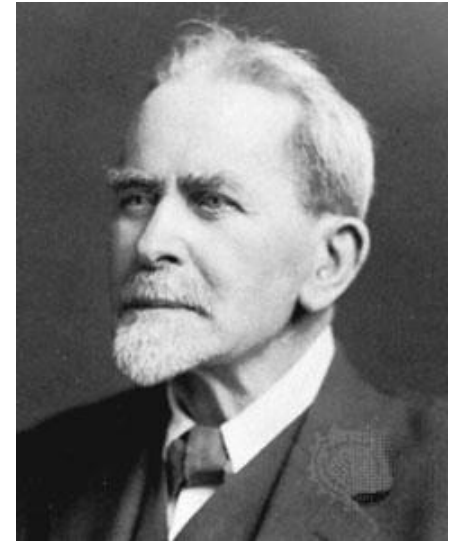
- klasický evolucionistický model vývoje náboženství
- neexistence náboženství v primitivních společnostech
- prvotní ateismus nahrazen fetišismem, totemismem, šamanismem a pohanstvím
- *The Origin of Civilization and the Primitive Condition of Man* (1870)

Výzkum náboženství a magie

James George Frazer (1854-1941)

- náboženství, magie, tabu, totemismus, politické instituce
- podobný vzor chování také v jiných zemích, ve starších či vzdálenějších kulturách
- lidstvo tvoří jediný celek, jehož vývoj probíhá ve znamení neustálého kulturního pokroku
- *The Golden Bough* (1890), *Totemism and Exogamy* (1887)

Britská evolucionistická antropologie

Edward Burnett Tylor (1832-1917)

- nezávislý vznik stejných kulturních prvků a komplexů u společností, které mezi sebou neměly žádné vzájemné kulturní kontakty
- psychická jednota lidstva a schopnost inovace
- antropologická definice kultury (1871)

“Culture, or civilization, taken in its broad, ethnographic sense, is that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom, and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society.”

- studium příbuzenství: matrilokalita, patrilokalita, levirát, rituál kuvade
- ustanovení a rozvoj kulturní antropologie
- *Primitive Culture* (1871), *Anthropology: An Introduction to the Study of Man and Civilization* (1881)

Britská evolucionistická antropologie

Edward Burnett Tylor (1832-1917)

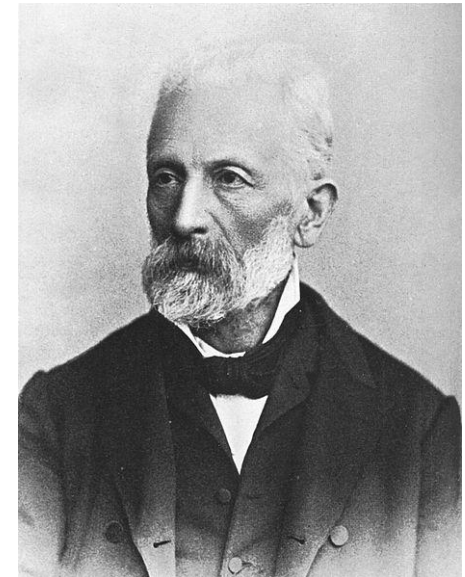
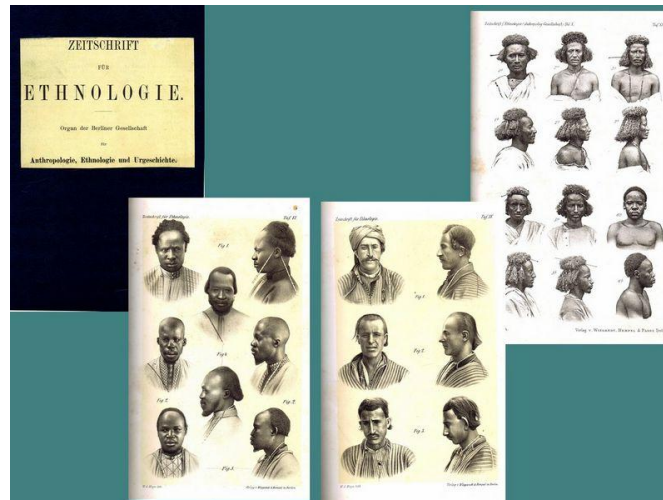
- teorie univerzální evoluce kultury: ke kulturní evoluci dochází proto, že v dlouhodobé perspektivě převažují rozum a lidské poznání nad omylem a nevědomostí
- teorie utilitární funkce kultury: jednotlivé kulturní instituce byly vědomě vytvořeny, aby sloužily praktickým, utilitárním cílům
- role antropologie – odhaluje, jaké víry a praktiky civilizované společnosti jsou dobré a užitečné, oproti těm, které představují nesmyslné pověry a přežitky vyrůstající z tradicionalismu a konzervatismu předcházejících vývojových období
- komparativní analýza a analýza přežitků
- studium náboženství primitivních kultur – teorie animismu (role duše)

animismus – fetišismus – polyteismus - monoteismus

Německá evolucionistická antropologie

Adolf Bastian (1826-1905)

- studium náboženství, mytologie a orientální filozofie
- teorie elementárních myšlenek
- pod vlivem lokálních geografických, kulturních a historických podmínek vystupují elementární myšlenky jako myšlenky národů (*Völkergedanken*)
- kulturní kontakty a difuze
- *Zeitschrift für Ethnologie; Der Völkergedanke im Aufbau einer Wissenschaft vom Menschen* (1881)

Americká evolucionistická antropologie

Adolph F. Bandelier (1840-1914)

- pueblanská kultura
- antropologická archeologie
- *The Delight Makers* (1918)

Frank Hamilton Cushing (1857-1900)

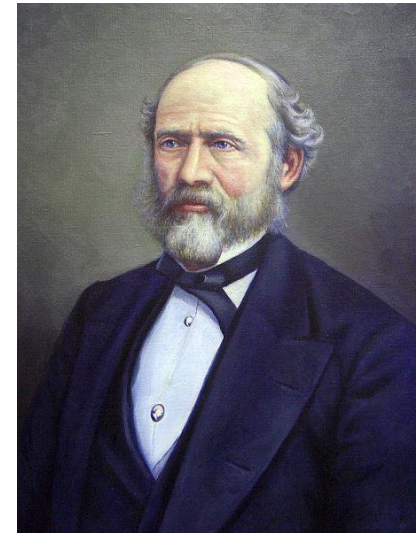
- studium indiánských kultur
- zakladatel terénních etnologických výzkumů
- zúčastněné pozorování

Americká evolucionistická antropologie

Lewis Henry Morgan (1818-1881)

- výzkum Irokézů
- studium příbuzenství
- komunální rodina

promiskuita – komunální rodina – párové manželství – monogamie

- evoluce rodiny

rodina pokrevních příbuzných – punaluanská rodina – párová rodina – patriarchální rodina – monogamní rodina

Americká evolucionistická antropologie

Lewis Henry Morgan (1818-1881)

➤ rodová společnost

rod – frátrie – kmen – kmenová konfederace

➤ stát

➤ evoluce kultury - nepřetržitý kumulativní proces směřující od nižších forem existence k evolučně vyšším a dokonalejším

➤ vývoj lidstva

divošství – barbarství – civilizace

➤ *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family (1871), Ancient society; or, Researches in the lines of human progress from savagery, through barbarism to civilization (1877)*

Difuzionismus

- konec 19. století a počátek 20. století
- vnější kulturní změna, jejímž zdrojem je kontakt mezi různými kulturami a přenos kulturních prvků z jednoho společenství do druhého
- předpoklady pro výzkum:
 - geografický prostor proti času
 - konkrétní vývoj proti abstraktně stanoveným evolučním cílům
 - migrace jednotlivých etnik a difuze kulturních prvků proti invenci a univerzální evoluci lidstva

- snaha o konstituování integrálního studia člověka, kultury a prostředí jako celku jako jednotné charakteristiky určité geografické oblasti

- akulturace a kulturní relativismus
- difuze a migrace

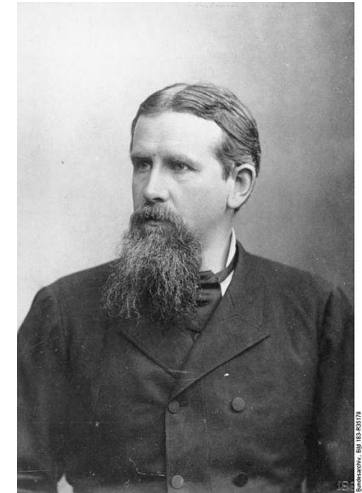
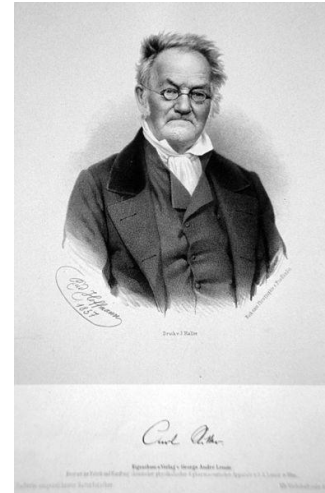
Difuzionistická antropologie

Carl Ritter (1779-1859)

- antropogeografie
- vzájemné působení člověka, přírody a kultury

Friedrich Ratzel (1844-1904)

- antropogeografie
- studium difuze kulturních prvků a komplexů a migrace obyvatelstva
- dva typy kulturní difuze:
 - postupné přemísťování jednotlivých kult. prvků
 - rychlý přesun celého kulturního komplexu
- kulturní okruh
- *Anthropogeographie - Die geographische Verbreitung des Menschen (1882-1891)*

Difuzionistická antropologie

Leo Frobenius (1873-1938)

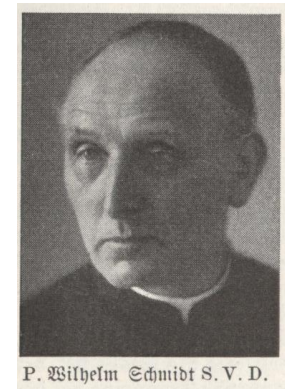
- kultura je živý organismus, který se rozvíjí nezávisle na člověku
- doplnil Ratzelovo kritérium formy o kritérium četnosti (geografická statistika)
- ekologická adaptace jako ukazatel kulturních kontaktů
- *Ursprung der afrikanischen Kultur* (1898)

Německá difuzionistická antropologie

Fritz Graebner (1877-1934)

- kulturně-historický přístup ke studiu kultury
- rekonstrukce historických kontaktů lidí a studium pronikání kulturních prvků a komplexů z jedné společnosti do druhé
- kritérium formy a kritérium množství
- kulturní okruhy a kulturní vrstvy
- *Methode der Ethnologie* (1911)

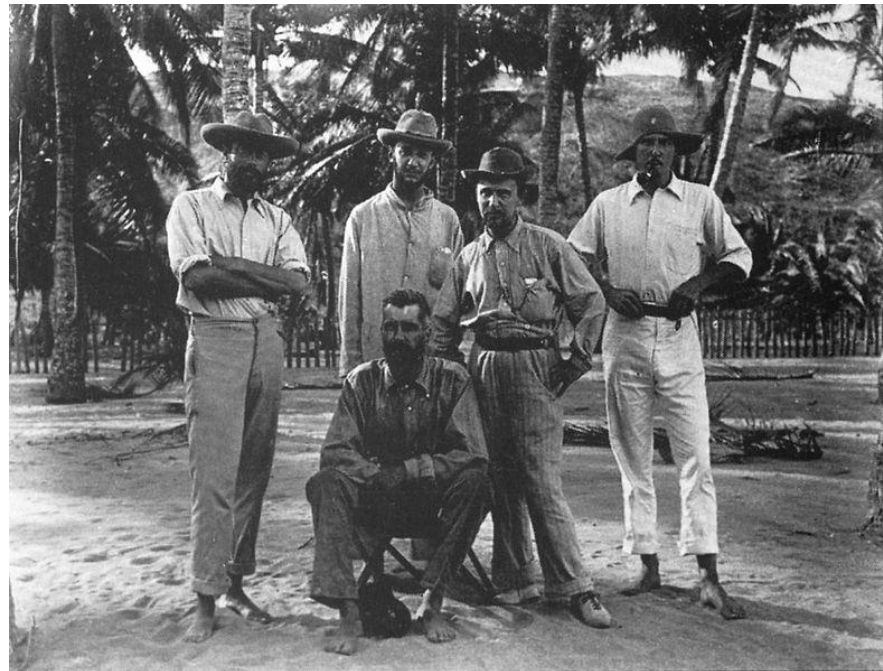
Wilhelm Schmidt (1868-1954)

- vymezení pojmu kulturní okruh
- kulturní kontakt – aktivní a pasivní vlivy
- difuze jako stimul, který vede k vnitřním proměnám sociokulturní reality
- studium náboženství – monoteismus jako původní víra
- *Der Ursprung der Gottesidee. Eine historisch-kritische und positive Studie* (1926-1955)

Britská difuzionistická antropologie

William Henry Robert Rivers (1864-1922)

- psychologický a antropologický přístup ke studiu člověka a kultury
- expedice do Toresovy úžiny – studium psychiky domorodců
- studium příbuznosti – genealogické metody
- prosazoval studium kulturních kontaktů
- *The History of Melanesian society* (1914), *Kulturní kontakty lidí* (1926)

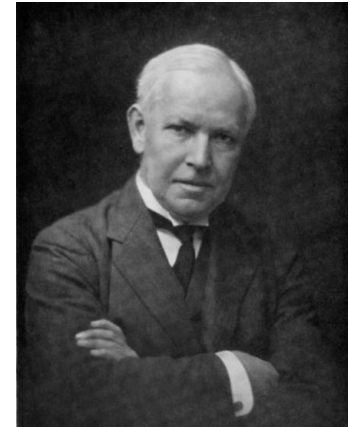

Britská difuzionistická antropologie – heliolitická škola

- kolébkou světové kultury je Egypt

Grafton Elliot Smith (1871-1937)

- monocentrická difuzionistická koncepce dějin lidské kultury
- difuze kultury v čase a prostoru je základním činitelem při utváření lidského myšlení a jednání
- přejaté kulturní prvky se spojují s původními a vytvářejí tak nové kulturní komplexy
- *Human History* (1930)

William James Perry (1887-1949)

- vznik kultury v Egyptě
- *The Children of the Sun: a Study in the Early History of Civilization* (1923)

Americká difuzionistická antropologie

Franz Boas (1858-1942)

- zakladatel americké difuzionistické školy
- historický partikularismus a induktivní metoda
- studium Inuitů, Kwakiutlů
- organizátorská a pedagogická činnost
- konstituování antropologie jako komplexní disciplíny, která se zabývá integrálním studiem vztahů rasy, jazyka a kultury
- zakladatel současného pojetí americké obecné antropologie

Americká difuzionistická antropologie

Franz Boas (1858-1942)

- fyzická antropologie
 - studium morfologie domorodých Američanů
 - biometrie školáků
 - vznik a modifikace fyzických typů pod vlivem měnicího se prostředí
 - boj proti rasismu

- lingvistická antropologie

- kulturní antropologie – KA se nikdy nestane exaktní vědou, jakou jsou přírodní vědy, neboť není schopna predikovat budoucí jevy na základě současného stavu společnosti
- kulturní antropologie jako historická věda

Americká difuzionistická antropologie

Franz Boas (1858-1942)

- antropologie má za cíl rekonstruovat kulturní historii, objasnit příčiny dynamiky kultury, pochopit podstatu sociálních vztahů a významu kulturních jevů v konkrétním historickém kontextu
- výzkum kultury na základě empirických dat a terénních výzkumů
- kultura:

„Všechny projevy sociálních zvyklostí určitého společenství, reakce jednotlivců vyvolané zvyky skupiny v nichž žijí a produkty lidských činností určovaných těmito zvyky.“

- studium kultury prostřednictvím lidských emocí (zvyky, zvykové vzorce)
- difuze, modifikace, integrace
- limitující faktory (přírodní prostředí) a tvořivé faktory
- kulturní determinismus – člověk je tím, čím ho udělá kultura; člověk se více učí, nežli tvoří; kulturní tradice

Americká difuzionistická antropologie

Franz Boas (1858-1942)

- kultura jako koherentní systém, jako zvláštní, oddělený svět norem, idejí, zvyků, hodnot a prostředků, které formují člověka
- tři dimenze kultury
 - vztahy mezi člověkem a přírodou
 - vztahy mezi lidmi
 - subjektivní reakce člověka na všechny projevy života, obsažené v prvních dvou skupinách
- pluralistická koncepce dějin
- kulturní relativismus

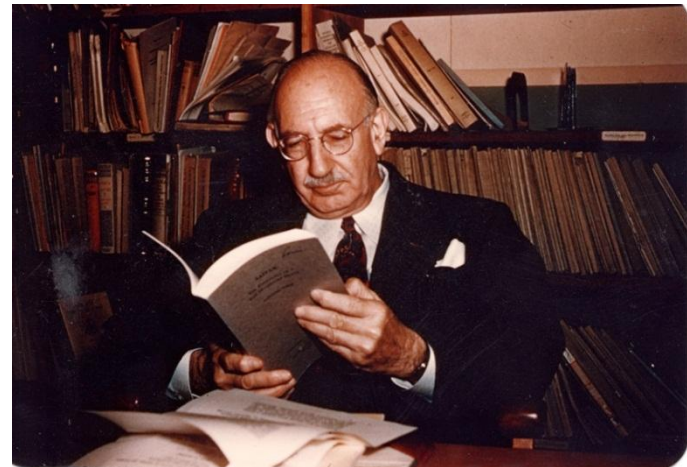
- *The Mind of Primitive Man (1911), Primitive Art (1927), Anthropology and Modern Life (1928), Race, Language, and Culture (1940) ad.*

- časopisy: *Science, American Anthropologist, Journal American Linguistic*

Americká difuzionistická antropologie

Robert Harry Lowie (1883-1957)

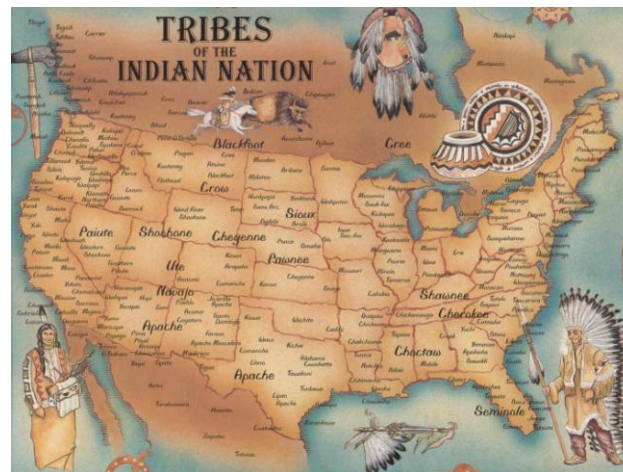
- výzkum indiánů (Šošoni, Crow), Německo po r. 1945
 - studium manželství
 - deskripce a klasifikace prérijních indiánů
 - etnická jednotka, kulturní rys
 - důraz na induktivní komparaci sociokulturních systémů v geografickém kontextu a odpor k přílišnému teoretizování
- *Culture and Ethnology* (1917), *History of Ethnological Theory* (1937), *Social Organization* (1948)

Americká difuzionistická antropologie

Clark David Wissler (1870-1947)

- kulturní oblasti, časová perspektiva, kulturní typ
 - klasifikační princip: určité kulturní prvky a kulturní komplexy jsou typické pro určité geografické oblasti
 - kulturní centrum – kulturní okraj; přechodné kultury mezi dvěma centry
 - kulturní vzorce
 - kulturní difuzi nelze chápat jako mechanický proces, který platí stejnou měrou pro všechny aspekty kultury a všechna časová období
- *The American Indian* (1917), *Man and Culture* (1923), *The Relation of Nature to Man in Aboriginal America* (1926)

Evolucionistická a difuzionistická antropologie

- migrace obyvatelstva a difuze kulturních prvků v prostoru
- akulturace
- nerovnocennost kultur
- teorie endogenní změny vs. teorie exogenní změny

EVOLUCIONISMUS

- evoluce rodiny, politických systémů, náboženství, poznání
- J. F. McLennan, E. B. Tylor, J. G. Frazer, A. Bastian, L. H. Morgan

DIFUZIONISMUS

- antropogeografie, kulturní okruh, kulturní vrstva, migrace, difuze, terénní výzkumy
- F. Ratzel, W. Schmidt, W. H. R. Rivers, G. E. Smith, F. Boas, R. H. Lowie, C. D. Wissler